

Dolžni smo svojim bravcem še naznanilo dveh zdravil, ki smo ga dobili za natis. Eno zdravilo je iz Cerknice, katero je sestavljeno iz masla, lorberja, kimmelja, majarona, rožmarina in vina; za klišire žajfnica, za pijačo voda kisle repe in namaka lipove gobe. Gosp. dopisnik nam pravi, da je B. neko svoje živinče ozdravil, pa tudi še druge svinje. — To zdravilo nas opominja tistih časov, ko je zdravilstvo še v zibelki spalo. Ako se živina ali človek ozdravi včasih potem, da se jima je dala ta ali una zmés, nikar ne mislimo, da mu je ravno ta pomagala. Dobrotni Stvarnik, ko je vstvaril človeka in živali, jim je podal ob enim toliko moči, da njih natura sama zmaga tisoč in tisoč bolezin — pa še večkrat premaga nerodnega zdravnika z vsemi zdravili njegovimi. Zato so najmodrejši zdravniki najpohlevniši, ker vejo, da — malo vejo. Tudi, gosp. M., Vaša bolezen ni bila goveja kuga, ktera svinj nikdar ne zgrabi. — Iz Op. pa smo dobili sledeče naznanilo: „Ko je pred 40 leti živinska kuga v naši okolici mnogo živine podavila, je nasvetoval neki lašk zdravnik našim kmetom, da naj hlev vsako jutro s peglo (katranom) dobro nakadijo in vrata zapró, da se dim nekoliko po živini poleže, ter s tem mazilom po gobcu namažejo. Pet starčkov, ki so takrat ta nasvet slišali in poskušali, je še živih, ki enoglasno trdijo, da ga je skušnja prav dobro potrdila. Njih živina je prišla vsaki dan z okuženo živino v dotiko, pa ni nikjer kuge nalezla. To sredstvo sicer ne ozdravi okužene živine, ampak le zdravo obvaruje kuge.“ — Ker se goveja kuga le naleze in živina nikakor drugač ne zboli, ni treba katrana, ampak varovati le živino, da ne pride v dotiko s kužnino po eni ali drugi poti. Ako bi katran to moč imel, da bi živina boleznini ne nalezla, kader pride z bolno skupaj, bi bil omenjeni laški zdravnik gotovo se že potegnil saj za en kos tistih premij, ki še zdaj čakajo moža, kdor pové kakošen gotov svet. Če bi bili naši hlevi prostorni in zračni, bi rekli: v Božje ime naj se kadijo s katranom! Al če premislimo, kakošni brlogi so večidel naši hlevi brez vsega zraka in vse svetlobe, se pa bojimo, da bi ubogi živinici ta dim še bolj ne nadlegoval. — Sicer pa se zahvalujemo gosp. dopisnikoma za te naznanila, ker pričajo dobro voljo, da bi se strašni pošasti v okom prišlo.

Šolske stvari.

Učilni načrt za nedeljske in prazniške glavne šole.

Predrzmem se tu očitnosti izročiti pričujoči načrt, ki sem ga osnoval po naredbah sl. ministerstva za nauk in bogočastje. Naj ga sodijo možje, katerim gré o šolskih zadevah beseda, da bi, kar je dobrega, se v blagor našim šolam, tudi djansko vpeljalo. Učilni načrt, ki ga tu nasvetujem za nedeljske in prazniške glavne šole, se pa dá tudi djansko vpeljati v začetne šole na kmetih, in to tako:

1. Kjer so trije učitelji, tam naj se postopa kakor skoz tri razrede na glavnih šolah.

2. Kjer sta dva učitelja, naj eden prevzame 1. in 2. razred, in drugi 3. razred. Kteri ima dva razreda vkup, naj ravná tako, kakor sledí v 3. točki.

3. Kjer je en sam učitelj, tam naj se vpelje načrt za 1. in 2. razred glavne šole tako, da ko prvi razred bere, drugi razred prve pol ure spisuje spise, in druge pol ure števili (rajta) na tihoma na tablicah. Ko pa drugi razred bere, prvi razred prve pol ure spisuje in druge pol ure rajta na tablicah. — Namesto številjenja in spisja nastopi vsako drugo nedeljo risanje.

Risanje je lahko, in vsak si ga brez muke more prisvojiti; kjer bi pa na začetnih šolah z enim učiteljem starost in slaba roka tega ne dopustila, naj se uči spisje in številjenje. Na drugih šolah pa tudi lahko eden učitelj vse razrede po dušni razmeri vkup v risanju podučava; saj mu bo v zaslugo pred Bogom in pravičnimi ljudmi.

Ako bi se pri začetnih šolah, kjer je en učitelj in več g. duhovnov, kateri gospod duhoven bi se ljudi usmilil, bi morda on dobrovoljno nauk za 3. razred prevzel.

Ako pomislimo, da postava ostane postava in pod kaznijo vsa mladež šolo obiskovati mora; da le tak nauk v resničnem smislu ljudstvo na višo pravo stopnjo povzdigniti more; da vsi učeniki in drugi šolski gospodje pod prisego na natančno izpolnitev postav gledati morajo; da ubogi stan nekterih ljudi le iz nepodučenosti in ž njo zvezane lenobe izvira; da našo zemljo po tečnem nauku prisiliti moremo, da bo še dva in trikrat več rodila od zdaj; da davki le še rastejo; da bo ljudstvo le v dobrih šolah svojo pravo korist vidilo in da le po tem se domovina in ž njo cesarstvo osrečiti more, — se ne smemo in ne moremo takih nedeljskih šol braniti, ker drugač ne želimo prav iz srca prave sreče ne domovini, še manj pa blagostanja potrebjujočemu cesarstvu.

Resnobna volja, prava zavest in ljudoljubno srce vse pripomočke v dosego tega pridobiti vé; le kdor noče šolski mož v pravem zmislu biti, svojo prisego mlačno spolnuje in se vsakega napredka ogiba, bo morda zoper take naprave mrmral in na čelu nosil napis: „ostanimo begajoči raki!“

Začnemo prihodnjič z učilnim načrtom za 1. razred nedeljske in prazniške glavne šole. (Dal. prih.)

Za kratek čas — še bolj pa za poduk kaj.

Iz Kamnika na binkoštni terek.

Ljubi stric Matija!

Iz mojih prejšnih pisem se lahko spominjate, da je pri nas vsak terek tržni dan. Naši tržni dnevi so pa tudi kaj sloveči; so kakor mali sejmi; od vseh krajev priženó živine skupaj; na trgu pa tudi kramarji svoje štacune postavijo. Al povedati Vam moram, dragi striček, da takih tržnih dni, kakor je bil križev terek, v Kamniku nismo še doživeli in Bog vé, ali bomo še kdaj tako srečni, tacega doživeti; v naši mestni kroniki zapisan je ta dan z zlatimi črkami. Pa nikar ne mislite, da se šalim, kajti s takimi rečmi, ki zadevajo blagor človeštva, ni burk uganjati.

Omenjeni dan grem okoli desete ure v mesto. Od dalječ vidim na očitnem trgu obilno ljudstva. Na nekem vozu — podoben je bil tistim, s kterimi Kalmiki svoje kočje prevažvajo — vidim nekaj v črno zagrinjalo zavitega; stopim bliže pa čujem hripav ženski glas. Misel me prešine, tukaj se opice kažejo, kajti spomnil sem se, kako sem nekđaj celi ljubi popoldan za nekim možem koračil, ki je tri opice imel. Veste, dragi stric, da ste me bili v štacuno po olja poslali, in kako da sem še le zvečer z ubito steklenico domú se prikradel. Na tem vozu pa ni bilo nič tacega, — bile so to le moje domišljije.

Slavni Janez Kapistran pridigoval je v latinskem jeziku; vsi poslušavci bili so do solz ginjeni; na omenjenem vozu pa je govorila v črno svilo oblečena ženska v ptujem jeziku; priporočevala je svoje čudodelne verižice (ketnice) in ljudem kazala elektro-galvanično baterijo, — že samo ime mora človeka ozdraviti! In glejte čudo! Ljudstvo jo je razumelo, staro in mlado, možko in žensko hitelo je k nji na voz, kupovat si raznovrstnih malih verižic, ktere so ozdravljale vsakoršne

je umaknila tudi natora s svojo divjo krasoto v ta tihi in samotni kraj, ki ga je bila pobožnost bogoljubnih prednikov še posebej prav po krščansko povzdignila in Bogu posvetila. — Kadar vsahne voda, gré se lahko delječ naprej notri po žrelu. Prec za vhodom se tako razprostira votlina, da ni mogoče kamna do stropa poriniti. Strop je poln lepega belega kapnika, ki se lesketá o lučni svetlobi v raznih podobah. To tedaj je sloveči škocijanski kraj, ki se mora gledati in gledati, ako se hoče od njega pravi zapopadek imeti.

Ker si se, dragi moj, že poslovil pri prijaznih in postrežnih Cerkljanih, pojdiva od tukaj rajše bližnjo pot po gojzdu nazaj na Rakek, kjer je bil začetek najinega ogledovanja. Pičlo uro imava do tje, kratko pot, ki nama le prehitro mine med prijaznimi in domoljubnimi pogovori. Kaj? vprašaš me, pri slovesu, kaj da hočem od tebe za svojo postrežno ljubav, s katero sem te spremljal po Cerknici in njeni okolici, ter ti tolmačil ondašnje imenitosti. Kjer že nočeš drugači, veš kaj: Skazuj mi tudi v prihodnje svojo ljubezen in prijaznost, hodi z Bogom, in ne pozabi nikdar, **da si sin slovenske krvi!**

Šolske stvari.

Učilni načrt za nedeljske in prazniške glavne šole.

(Dalje.)

Učilni načrt

za I. razred nedeljske in prazniške glavne šole.

1. Kršanski nauk se ponavlja v tem razredu združeno z drugimi tremi razredi po velikem katekizmu.

Vsako nedeljo in praznik 1 uro popoldne.

2. Branje. Razumljivo, ogledajoče in urno branje sledečih reči iz „umnega kmetovanja in gospodarstva“:

I. Del.

Prvi člen. Nauk od obdelovanja zemlje.

§. 1. Nekaj od kemiško-naravnih reči in postav v kmetijskih zadevah. — §. 2. Kaj je kemija? — §. 3. Obstojni deli podzemeljskih stvari. — §. 4. Gazi ali plini. — §. 5. Voda. — §. 6. Razne soli. — §. 7. Zemljine in druge rudnine. — §. 8. Pomešanec ali pomešane zemlje. — §. 9. Še druge rudnine. — §. 10. Potreba za kmetovavca, poznati zemljo svojega posestva. — §. 11. Sklep od obstojnih delov žival in rastlin. — §. 12. Kako rastline rastejo. — §. 13. Kterih reči potrebujejo rastline za svojo rast.

Drugi člen. Naprava rodovitnega posestva.

§. 14. Naprava polja, travnikov in vinogradov sploh. — §. 15. Kako puščine v koristno posestvo spreobrniti. — §. 16. Poprava slabih njiv, travnikov in vinogradov.

Tretji člen. Od rodovitnosti zemelj.

§. 17. Sama živa zemlja je rodovitna, mrtva ne. — §. 18. Od gnoja. — §. 19. Gnoj razne baže. — §. 20. Kako gnojnišče narediti in gnojnico hraniti. — §. 21. Kdaj je gnoj goden, in kako na polji ž njim ravnati. — §. 22. Koliko gnoja je treba na njivo in kolikrat se gnoji? — *Od rahljanja zemlje.* §. 23. Njive za ral pripravljati. — §. 24. Od oranja in rahljanja zemlje sploh. — §. 25. Od orodja za obdelovanje zemlje. — §. 26. Od rali. — §. 27. Od plevéla.

Četrti člen. Od pridelovanja koristnih rastlin.

§. 28. Seme. — §. 29. Setev zgodnja, pozna, gosta, redka; pod brazdo, nad brazdo. — §. 30. Od oskrbovanja rastlin na polji. — §. 31. Rastlinam škodljive živali. — §. 32. Bolezni žita. — *Žetev in hranitev žita.* §. 33. Kdaj in kako se žanje. — §. 34. Od kozolcov. —

§. 35. Skednjevi in mlatve. — §. 36. Vajetevi in ohranitev žita. — §. 37. Shramba žita. — §. 38. Nevarnosti za žito v žitnicah ali shrambah. — §. 39. Spravljanje in hranjenje drugih rastlin. — §. 40. Od prahe in kmetijskega kolobarenja.

Peti člen. Od posameznih koristnih rastlin.

§. 41. Posamezne rastline pri nas navadne. — §. 42. Žita. — §. 43. Sočivje. — §. 44. Korenstvo. — §. 45. Zelnate in salatne rastline. — §. 46. Predivnate rastline. — §. 47. Oljnate rastline. — §. 48. Kupčijske rastline.

Travnišine ali rastline za živinsko klajo.

§. 49. Od pridelovanja klaje na njivah. — §. 50. Od pridelovanja klaje na travnicah. — §. 51. Od spašinj.

Vsako nedeljo in vsak praznik 1 uro.

3. Slovensko spisje. Po praktični slovensko-nemški gramatiki, započemši od 2. odstotka se vèn do konca spisi po metodičnih sekiricah samo slovenski izdelujejo in čisto v spisovnike prepisujejo. Prepisovanje na čisto se ima doma opravljati in spisi iz glave naučiti.

Vsako drugo nedeljo ali praznik $\frac{1}{2}$ ure, in to tako, da se druge $\frac{1}{2}$ ure uri številkanje.

4. Številkanje. Najprvo ponavljanje 1. in 2. oddelka iz glave ali na pamet rajtati, in to po predpisnem „Navod na pamet rajtati“. Kasneje pismene rajtbe brezimnih in enoimnih celih števil. — Pri številkanji učenci potrebujejo samo tablice; bukve ima učitelj le za-se.

Vsako drugo nedeljo ali praznik $\frac{1}{2}$ ure, in to tako, da se prve $\frac{1}{2}$ ure poprej uri spisje.

5. Risanje. Sedem prvih risarskih predlog od Lovreta Schön-a. — Učenci ne potrebujejo razun risanke nič drugega kakor črtalo, svinčnik, kosček gumielastike in nožek.

Vsako drugo nedeljo ali praznik eno uro, in to tako, da se v drugi učilni uri vadi namesti spisja in številkanja risanje.

6. Petje. Ponavljanje si že pridobljenih slovenskih cerkvenih in narodnih pesem.

Vsakrat $\frac{1}{4}$ ure pred šolo.

7. Ženska obrtnost. Po ti dveurni šoli pridejo dekličiči v eno izbo skup, kjer jih v potrebnih ženskih opravilih (obrtniških) dotična učiteljca po njihni zmožnosti primerno podučeva.

Vsako nedeljo ali praznik eno uro po navadni dveurni pravi nedeljski šoli.

Opazka. V ta razred se imajo vpisati samo taki učenci in take učenke, ki znajo urno slovenski brati in pisati, so 12. leto dosegli in po predpisu vsakdanjo šolo 6 let obiskovali, pa ne dalje dospeli kakor do 3. razreda vsakdanje šole, ali, če so v tretji razred tudi hodili, pa onda konec leta „drugi red“ (zweite Fortgangsklasse) dobili.

Takim, ki so se konec leta dobro oponesli, naj bo pripuščeno, drugo leto v drugi razred nedeljske in prazniške glavne šole stopiti.

Učilne bukve. Umno kmetovanje in gospodarstvo od Zalokarja. I. Del.

Pomočne bukve. Veliki katekizem. Slovensko-nemška gramatika, navod iz glave poštevati, navod na tabli (pismeno) poštevati, računica za selske šole, Schönovih 7 risarskih predlog, veliko črtalo; svinčniki, nožek in vrček za umivanje. Praprotnikovo spisje. — Slovenske gerlice in nabirka k razlaganju branja potrebnih podob in semen. — „Oesterreich. Schulbote“, „Novice“ in „Tovarš.“

Pregled učilnih ur.

1. Nedelja ali praznik. 1. ura: Branje, 2. ura: $\frac{1}{2}$ spisje, $\frac{1}{2}$ številkanje, 3. ura: žensko obrtništvo.

2. Nedelja ali praznik. 1. ura: Branje, 2. ura: risanje, 3. ura: žensko obrtništvo.

Popoldne. Za vse skupaj vsako nedeljo in praznik 1 uro kršanski nauk.

Za kratek čas — še bolj pa za poduk kaj.

Dragi moj stričnik!

Želel si v svojem pismu, ki so mi ga prinesle predzadnje „Novice“, naj Ti povem: ali tiste verižice, ki jih je neka tujka po ulicah v Kamniku prodajala, imajo res toliko moč, da ozdravijo vse bolezni? in ali jih je res tudi v Ljubljani dokaj spečala?

Rad Ti povem, kar vem.

Pred blizo sto leti je učeni laški natoroznanec Galvani svetu razodel čudno moč elektrike (tiste moči, ki je v blisku ali nebeškem ognju), ktera se pa tudi izbudí, ako se dve razločne kovini, na priliko, kosček bakra ali kufra in pa kosček cinka itd. po sosebni sestavi dotikujete. Ne morem ti tukaj razlagati na drobno te reči, ktero morejo le v fiziki podučeni ljudje razumeti; le toliko ti povem, da v takih elektro-galvaničnih sestavah in verižicah se izbuja prečudna moč elektrike. Al take verižice morajo biti po natornih postavah sestavljene; če ne, nimajo celó nobene moči in so to, kar je tvoja mesingasta verižica, ki jo imaš za uro v žepu. Lej! ravno to so bile tudi tiste verižice, ki jih je tista tujka po Kamniku in Ljubljani in Bog vé kje še prodajala in ljudi sleparila. Pravil mi je nek gospod, da je profesor fizike gosp. dr. Mitteis s Fechnerjevim multiplikatorjem in z Gaugainovim tangentnim bussolom preiskoval te verižice, pa ne tirú ne sledú ni našel elektrike. Že na prvi pogled so se učenemu človeku kazale te verižice po svoji sestavi to, kar so — gôla sleparija, ktere pa je omenjena tujka tudi v Ljubljani — nek brez vse prepovedi prodajala. Smejal bi se bil, ko bi bil vidil, kako so se tû in tam trgali ljudje za tega zlomka, čeravno ga je prekanjena sleparica po goldinarji prodajala. Posebno mokarce so planile po njih kakor po pšenici, kadar je po 1 gold. mernik. Neki mlad gospod, ki je znal francozki brati, je ogledovaje pri vozu to robo, glasno bral napis na ploščicah: „chaine galvanique electrique“ — ko pa izgovori besedo šên, plane neka branjevka k vozu, moli svoj bankovček pa kriči: „še meni eno, še meni eno, da se znebim tega poštalenca, ki mi nagaja vsakega pol leta.“ Mislila je abota, da francozki šên (chaine), ki pomeni „verigo“ ali „ketino“, je slovenski šên — zlo navadna bolezen. Res je nek, da kakih 200 gold. je v Ljubljani skupila zvita sleparica. Al veselje, da si bojo kupci pregnali svoje bolezni, ni dolgo trpelo; kmali so po pametnih ljudéh prepričani bili, da so se le kakor miši v past vjeli. Zdaj pa še se celó sramujejo, da so se tako oslepariti dali, ko so na nemških popisih, ki jim jih je Lahinja ali kar koli je bila, z verižicami vred dajala, da te verižice pomagajo posebno tistim ljudém, ki so kadaj francoze imeli. Naše poštene mokarce po nobeni viži nočejo francozove biti.

Vidiš, dragi moj, tako se vjame neumnost na limance. Al saj to dobro je sleparica naredila, da so nekteri ljudje se vendar morebiti zmodrili in da ne bojo kupovali, kar se jim s širocimi ustmi pripoveduje. Od gosposk pa tudi pričakujemo, da vprihodnje bojo ustavile — tako trgovino. Pozdravlja Te

Tvoj odkritosrčni stric
Matija.

V Ljubljani na sv. Medarda dan.

O zadevah matice slovenske.

Iz Maribora. Tudi tû smo začeli obljubljeni prineske za slovensko matico priplačevati. Ker pa jih ne moremo vsakikrat v Ljubljano pošiljati, in ker želimo, da ne ostanejo denarji brez obrest, smo sklenili, jih za ta čas v tukajšno hranilnico založiti. Zato tudi prosimo one gospode, ki so se na mariborskem načrtu podpisali, da bi svoje prineske našemu denarničarju dr. Pavliču poslali, ki jih bo po tem sklepu shranil.

Kratkočasno berilo.

„Jez“ nisem „Jez“

ali:

Nakazen na Ljubelji.

(Dalje in konec.)

Rečeno — storjeno. Vendar pa v Celovcu še v dnevnik zapišem: „Ljudje so ljudje; tako na Koroškem kot na Kranjskem. Kar pa se Belaka in Celovca tiče, moram odkritosrčno reči, da tam so se mi prilegli ljudje, tû pa pivo“. S tem zakladom pridobljenih skušinj jo iz poglavnega korotanskega mesta pobrišem in čez plodno ravnino in dolgi dravski most do znožja ljubelskega velikána z veliko težavo prikrešem — kajti škornja me tako ožuli, da me trije žulji, večí kot laški lešniki, opominjajo, da „jez sem vendar jez“. Ljubelj me sprejme v senco svojih priletnih bukev. V začetku ste mi samota in tihota prav všeč; mnogotere misli o pretečenih letih, o pričujočnosti in od prihodnosti se mi podijo po glavi, in tako sprehajajo tudi razni občutki moje srce, zdaj sladki, zdaj grenki, zdaj veseli, zdaj skeleči — pa tudi noga le huje in huje me skeli. Nadjam se, da vsak lahko zapopade, da pri takih okoliščinah ni bilo od „filozofiranja“ ne duha ne sluha več. — Večkrat počivam — se vé, pa tudi zdihujem — se zná. Šantam ravno po nekem brdicu, kar se mi v tej samoti zazdi, kakor da mi na ušesa glas bobna doní in da slišim šumenje jakega slapa. Nekoliko postojim in premišlujem, ali ni li to le plod fantazije — pa bobnenje in šumenje ne nehate. Ravno ko nekoliko v dol grem, se srečamo z vojaki hrabrega koroškega polka, ki so, Bog vé, od kod? v Celovec marširali. Grem memo njih in pridem na most, pod katerim se voda z velikim šumenjem v globino valí. Tû obstanem in ogledujem slap, kar slišim, da vojak k svojemu pajdašu beseduje: „Glej! — pravi — tukaj je hudič svojo mater kôpal.“ Njega bližnji tovarši se na vse grlo krohotajo — pa tudi jaz ubogi betežec se nekoliko pomuzam. Ko vojaki odidejo, se vsedem na rob strme peči in od tod vès slap pregledam. Ravno gost oblak solnce zagrne in slap vès pepelnat postane, in zdí se mi, ko da bi dereči valovi, ostudno čvičaje in vekaje, se dalje in dalje valili, — pa to moje srce tako britko presune, kot da bi se bila vsa bolečina iz noge va-nj preselila. Začnem tožiti: „Odkod nek prideš vodica in kam hitiš? Iz žil starega Ljubelja ti primoziš, tekaš, skakaš, padaš — se zaležeš v bistro Dravo, pridrviš ž njo vred v mogočno Donavo in se z obema na vse zadnje zgubiš — v črno morje. — Joj meni! prav tako se bo v črnem morji skrite prihodnosti morebiti vse moje upanje zgubilo.“ Zdaj me pa noga tako zaskeli, da malo ne, da se v slap ne prekucnem; jo zavrnem toraj na cesto in godrnjam med zobmi: „o ti bebasti grški modrijan, ki si takrat, ko ti je naložen voz noge povozil, jo sprožil, da na svetu je vse le senca, — privošil bi ti svoje bolečine. — Slika mojega „jez nisem jez“ čedalje bolj obleduje. Ravno pa, ko vès pobit na cesto stopim, na bližnjem vrhu piškati slišim. To je žvrgolelo, zdaj glasno, zdaj poje-